

שיעורי רבי שמואל

מסכת גיטין

פרק ראשון

המביא גט

בגדר התקנה דצריך שיאמר בפ"ג ובפ"ג
ובדין שליח קבלה לענין בפ"ג

א) במתני' המביא גט ממדה"י צריך שיאמר בפ"ג ובפ"ג, פרש"י צריך השליח המביאו לומר וכו' ושליח זה הבעל עשאו שליח להולכה. וכתב הר"ן (בריי"ף ב ע"א בד"ה וכתב.) דמקור שיטת רש"י הוא מסוגיא דלקמן כ"ד ע"א דפריך הגמ' אהא דתנן התם האשה עצמה מביאה גטה ובלבד שתאמר בפ"ג ובפ"ג, ופרכינן אשה מכי מטי גיטא לידה איגרשה לה, ופרש"י מכי מטי גט לידה במקום שקבלתו במדה"י איגרשה לה ואי בעיא למיקליה ליה לגט מגורשת היא ואינה צריכה להביאו בפנינו אלא לראיה בעלמא ולמה לה לומר בפ"ג הא לאו שליח היא, ע"כ. ומבואר בזה דהדין של בפ"ג ובפ"ג, הוא רק היכא דעכשיו הגרושין נעשים בפנינו, והשליח מביא את הגט ונותנו לה, אבל באשה עצמה דמכי מטי גיטא לידה איגרשה לה ליכא להאי דינא דצריך שתאמר בפ"ג ובפ"ג, וממילא ס"ל לרש"י דה"ה בשליח קבלה דמכי מטי גיטא לשליח קבלה איגרשה לה, הרי הוא כאשה עצמה המביאה גיטה, דליכא ביה האי דינא דצריך שיאמר בפ"ג ובפ"ג.

והנה בבאור קושית הגמ' דמקשה אשה מכי מטי לידה איגרשה לה נחלקו הראשונים,

דהרבה ראשונים פירשו וכן פי' הר"ן הכא דקושית הגמ' היא, דכיון דמכי מטי גיטא לידה איגרשה לה, ממילא אי"צ שתאמר בפ"ג ובפ"ג והרי היא מותרת לינשא בלא"ה, וגם קיום א"צ, ובטעמא דמילתא כתב הר"ן דכיון דמדינא אי"צ לומר בפ"ג ורק משום חשש ערעור הבעל, כ"ו שייך רק בשליח הולכה, אבל כשנותן לשליח קבלה או לאשה עצמה הרי בשעה שהגט יוצא מתח"י גמר ומגרש ותו לא חיישינן שיבא לערער, ולא תקנו בזה, ולולי דברי הר"ן היה נראה לומר דמה דהיכא דמכי מטי גיטא לידה איגרשה לה אי"צ דתאמר בפ"ג ובפ"ג, הוא משום דמצד עיקר הדין לא חיישינן למוזויף, וכדחזינן מהא דהמביא גט בא"י אי"צ לומר בפ"ג, וטעמא דלא חיישינן היינו או משום עיגונא וכמש"כ התוס' או מטעם שכתב הר"ן שאין האשה ממונו של בעל, ויבואר לקמן בזה, אלא שהיתה תקנה מיוחדת במקום שאין עדים מצויים לקיימו, מחשש שמא יבא הבעל ויערער, וגם לרבה דאמר לפי שאין בקיאים לשמה כתבו התוס' בדף ב ע"ב ד"ה לפי, דאין החשש מעיקר הדין וליכא אלא לעז בעלמא. ע"ש. וממילא י"ל דהתקנה היתה במעשה הגרושין שיעשה באופן כזה שלא יהיה חשש לערעור הבעל, ואפי' למאי דמשמע מפרש"י בדף ב ע"ב בד"ה ורבנן הוא דאצרוך, דלרבה דאמר לפי שאין

בקיאים לשמה, אי"ז רק משום חשש ערעור הבעל, אלא דרבנן חששו דלמא אשכח כתוב ועומד. ע"ש. (הגם דבגמ' ה' ע"א משמע דהוא רק משום ערעור הבעל), מ"מ אין זה חששא אמיתית מצד עיקר הדין שצריך לחשוש שמא לא נכתב לשמה, ותהא אסורה לינשא, אלא הוי רק מצד התקנתא דרבנן, שתיקנו שמעשה הגירושין יעשה באופן שלא יהיה עליהם שום חשש, כחשש ערעיר הבעל ושאר חששות. ולפי"ז הרי האי דינא דצריך שיאמר בפ"ג ובפ"ג הוי תקנתא במעשה הגירושין, דהיינו במעשה נתינת הגט, וממילא היינו מאי דפריך הגמ' באשה עצמה המביאה גיטה, דמכי מטי גיטא לידה איגרטה לה, דכיון שאין כאן השתא מעשה גירושין לפנינו ל"ש כלל האי תקנתא דתהא צריכה לומר בפ"ג ובפ"ג, וס"ל לרש"י דה"ה בשליח קבלה, וכמש"כ.

ב) ובאמת מה שבארנו בגדר האי תקנתא דצריך שיאמר בפ"ג ובפ"ג, מפורש הוא להדיא בסוגיא דלקמן ה' ע"ב, דתניא התם, המביא גט ממדה"י ונתנו לה ולא אמר בפ"ג ובפ"ג יוציא והולד ממזר דברי ר"מ, וחכ"א אין הולד ממזר, ופריך הגמ' ור"מ משום דלא אמר בפ"ג ובפ"ג יוציא והולד ממזר, ומשני אין ר"מ לטעמיה דאמר רב המנונא משמיה דעולא אומר היה ר"מ כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין יוציא והולד ממזר. ומתבאר מזה, דגדר האי תקנתא היה מטבע שטבעו חכמים בגט, וכשלא אמר בפ"ג ובפ"ג וזוטר המטבע שטבעו חכמים, אלא דאיכא דוכתי שטבעו חכמים מטבע בעצם הגט, ובזה כשאינו כמטבע שטבעו חכמים הגט פסול, והכא היתה התקנה במעשה וגירושין שיעשה באופן

שלא יהיה חשש לערעור הבעל, וכשלא אמר בפ"ג ובפ"ג שיגה ממטבע שטבעו בנתינת הגט. ובל"א דפריך הגמ' התם לר"מ ומשום דלא אמר בפ"ג ובפ"ג יוציא והולד ממזר, פרש"י, ומשום דלא אמר יוציא, בתמיה, והא גט כשר הוא ובפניו נכתב ומשום דלא אמר הוי הולד ממזר, ע"כ, ולכאורה קשה מנלן שבפניו נכתב דמשו"ה פרכינן אמאי הולד ממזר, ונחלקו הראשונים בהאי מילתא, והתור"ד שם הביא בזה ב' פרושים, ובפ"י הא' פירש דכיון דקאי השתא ואמר הכי ומשום דלא אמר ליה בההיא שעתא יוציא והולד ממזר, וכ"כ הר"ן שם וז"ל: דס"ל לר"מ כל המשנה כו' ולפיכך אפי' העיד לאחר נתינה שבפניו נכתב ונחתם, כיון שלא אמר כן בשעת נתינה הולד ממזר, עכ"ל. ופי' הב' כתב התור"ד דהגמ' פריך הכי אפי' אי לא אמר השתא מיד, כיון דלא אתי בעל ומערער, ע"ש. ופשטות לשון רש"י משמע משום דאמר השתא וע"י בפנ"י בזה. והבאר בזה דשיטת רש"י דבאמת אפי' כשאומר אחר הנתינה אין חסרון בנאמנותו, ומשום דס"ל לרש"י, דאם היוו חסרון בנאמנותו לא הוי פרכינן ומשום דלא אמר הולד ממזר, דבלא נאמנותו חיישינן מדרבנן לזיוף, וממילא הגם שהחשש הוא רק מדרבנן מ"מ כיון דמדרבנן איכא חשש זיוף, הרי מדרבנן איכא חשש ממזרות, ואי"צ להא דמשנה ממטבע שטבעו חכמים בגט, אלא דמדרבנן חיישינן דאיכא חסרון דאורייתא שאין הגט גט, ולכך מפרש רש"י דקושית הגמ' משום דהא אמר השתא, דנאמן גם אחר הנתינה, ועל זה פריך וכי משום דלא עשה כתקנת חכמים ולא אמר בשעת נתינה יוציא והולד ממזר, ומשני דרבי מאיר לטעמיה, דאית ליה כל המשנה וכו' הולד ממזר

דאטו משום יחכמים תקנו לומר בפ"נ יש יותר מקום לחשוש לזיוף, וכמו שקודם התקנה לא חששו גם עתה לא יחששו. אבל למש"כ וותוס' דטעמא דאין חוששים לזיוף הוא משום דמחמת עיגונא אקילו בה רבנן, הרי דבאמת היה צריך לחשוש, אלא דמשום עיגונא אקילו, א"כ י"ל דכל זה היכא שאי"צ לומר בפ"נ ובפ"נ. אבל אחר שהצריכו לומר בפ"נ, שוב העמידו אדינא דמדרבנן יש חשש זיוף, וא"כ מה"ט כשלא אמר שפיר הוי הולד ממזר מדרבנן, ולכך פרש"י דקושית הגמ' משום דקאמר השתא, וכמש"נ. (ועי' לקמן ס"ק ו).

ג) ובריטב"א לקמן כ"ד ע"א בהא דפרכינן התם אשה מכי מטי גיטא לידה איגרשה לה, הביא שיש מהראשונים שפירשו דלא כפרש"י שפי' הקושיא דמשו"ה לא יהיה צריך קיום, דזה ודאי דצריך קיום, אלא דקושית הגמ' דאיך יועיל אמירתה שבפ"נ ובפ"נ, דהא דתקנו חכמים משום עיגונא להאמין בשליח על אמירת בפ"נ ובפ"נ הוא רק דין בשליח כשעושה את מעשה הגירושין, אבל באשה שכבר היה הגירושין אינה נאמנת לומר בפ"נ ע"ש. ולפי"ז ג"כ נראה דה"ה בשליח קבלה לא יהיה נאמן לומר בפ"נ ובפ"נ דאחר שכבר קבל הגט גמר שליחותו, ותו אינו נאמן לומר בפ"נ, ויהיה צריך קיום, ומתני' איירי בשליח הולכה וכמו שפרש"י. וע"ש בריטב"א שדחה פירוש זה, אמנם כן היא דעת הראב"ד, וכ"כ הריב"ש והלח"מ בדעת הראב"ד, וכמו שיתבאר להלן שנחלקו בהאי מילתא הרמב"ם והראב"ד, דהר"מ מפרש בקושית הגמ' מכי מטי גיטא לידה כו' כפרש"י, דממילא אי"צ שתאמר בפ"נ ובפ"נ, והראב"ד

והכא הרי שינה ממטבע שטבעו חכמים שינתן הגט עם בירור שיסלק חשש ערעור הבעל ושאר חששות, ומדרבנן איכא חסרון במעשה הגירושין כשלא אמר בשעת הנתינה. [ועי' לקמן ס"ק ע"ה, ע"ו באריכות בזה].

ובשיטת הנך ראשונים שפירשו בקושית הגמ' דפריך ומשום דלא אמר יוציא והולד ממזר, דהקושיא אפי' כשלא אמר גם אחר הנתינה, נראה דאי"צ לפרש בדבריהם דסברי דאע"ג דאיכא חשש זיוף מ"מ כיון דהוא רק מדרבנן ה"ז שייך לדינא דהמשנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין, ובלא"ה לא הוי הולד ממזר, דבאמת י"ל דגם הנך ראשונים מודו דהיכא דאיכא מדרבנן חשש זיוף הוי הולד ממזר מדרבנן, אלא דסברתם משום דהא חזינן מהא דהמביא גט בא"י שאי"צ לומר בפ"נ ובפ"נ דלא חיישינן לזיוף משום עיגונא, או מטעם שכתב הר"ן דאין האשה ממונו של בעל אלא דהוא תקנה דרבנן וכמש"נ, וסברי הנך ראשונים דגם אחר התקנה לא תקנו שנחשוש לזיוף, אלא שהתקנה היה לסלק את חשש ערעור הבעל, ולפיכך כשלא אמר בפ"נ הרי רק שינה ממטבע שטבעו חכמים, וצריך בזה לדינא דכל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין הולד ממזר.

וסברת רש"י דס"ל דאם לא אמר כלל הוי הולד ממזר גם בלא הך דכל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין, נראה דס"ל דלא דמי להמביא גט בא"י, דבחור"ל אחר דתקנו חכמים לומר בפ"נ ובפ"נ משום חשש ערעור הבעל שוב כבר חששו לזיוף. והנה לסברת הר"ן דהא דאין חוששים לזיוף הוא משום דאין האשה ממונו של בעל, היה יותר מסתבר שגם אחרי התקנה לא יחששו לזיוף,

עירש דהקושיא דלא תהא נאמנת וצריך קיום דוקא, וכמו שיתבאר.

דהנה ו"ל הרמב"ם בפ"ז מגירושין הכ"ד, בד"א כשהתנה עליה הבעל תנאי זה,

אבל אם לא התנה עליה אלא נתן לה גיטה והרי הגט יוצא מתח"י, אי"צ לומר כלום והרי היא בחזקת מגורשת והואיל וגט שבירה כתוב כהלכתו והעדים חתומים עליו, ואע"פ שאין אנו מכירים כתב אותן העדים ולא נתקיים אין זוששים לומר שמא זייפה אותה שהרי וכו' לפיכך נעמיד הגט בחזקתו ותנשא ואין חוששים שמא ימצא מזויף כמו שנעמיד הגט בחזקת כשר כשיביא אותו השליח עד שיערער הבעל או עד שיביא ראיה שהוא מזויף או בטל. (וכונת הרמב"ם להוכיח מהא דהמביא גט בא"י אי"צ שיאמר בפ"ג ובפ"ג, דחזינן מזה דמעמידים הגט בחזקת כשר). שאם נחוש לדברים אלו וכיוצא בהם כך היה לנו לחוש וכו' וכשם שאין חוששים לזה וכיוצא בו אלא נעמידנו על חזקתו עד שידוע שהוא בטל, כך לא נחוש לא לשליח ולא לאשה עצמה שהגט יוצא מתחת ידה שאין דיני האיסורים כדיני הממונות, עכ"ל. ומבואר בזה דס"ל להר"ם כהנך ראשונים שפירשו דכיון דמכי מטי גיטא לידה איגרשה לה אי"צ קיום כלל ויכולה לינשא בלי שתאמר בפ"ג, אלא שהוסיף הר"ם בסו"ד טעם לזה שאין דיני האיסורים כדיני הממונות, והיינו דבממונות חיישינן למזויף אפי' שלא בפניו ובלי עוררים, אבל באיסורים כדבר שבערוה אין חוששים למזויף.

(ד) והנה במש"כ הר"ם דאין דיני האיסורים כדיני הממונות, יש לבאר בתרי אנפי, דבפשוטו יש לבאר, דהיינו טעמא משום דלהוצאת ממון בעינן בירור גמור, ולא סגי במה

שאיכא חזקה דסתמא דמילתא צריך להחזיק שאינו מזויף, אבל באיסורים ליכא הלכתא דבעינן בירור גמור, אלא אם איכא חזקה דסתמא דמילתא הכי הוא הכי מחזקינן ותו לא חיישינן ומשונה אין דיני האיסורים כדיני הממונות. ולכאורה כן הבין המ"מ בכוונת הר"ם דו"ל: ועוד שהרי אמרו האשה שאמרה לבעלה גירשתני נאמנת וזו ראיה ברורה שאין האיסורים כו"נ הממונות כמ"ש רבינו, ע"כ. והלח"מ הקשה על דבריו, דשאני התם שאין אשה מעיזה פניה בפני בעלה וה"ג אמרינן בממון דאין אדם מעיז פניו בפני בע"ח וא"כ שוים הם איסור וממון. ע"ש. וע"ז כבר כתב האבן האזל דחזקה דאין אדם מעיז מהני רק לפטור משבועה גרידא או לבטל מיגו אבל לא להוציא ממון. יעו"ש, אבל באמת נראה דהמ"מ סמך עצמו על מה שמפורש ד"ז להדיא בר"מ פט"ז מאישות הכ"ו — ופלא על בעל לח"מ שנעלם מעיניו דברי הר"ם אלו, וגם באבן האזל לא הזכיר מזה כלום. שהרי כתב שם הר"ם וז"ל: האשה שאמרה לבעלה גירשתני נאמנת שאין אשה מעיזה פניה בפני בעלה, לפיכך האשה שהוציאה שטר כתובה ואין עמה גט ואמרה לבעלה גירשתני ואבד גיטי תו לי כתובתי והוא אומר לא גירשתיך חייב ליתן לה עיקר כתובה, אבל אינו נותן לה תוספת עד שתביא ראיה שגירשה וכו', עכ"ל. וכתב שם המ"מ בטעמא דמילתא, משום דעיקר כתובה גובה מדיו מדרש כתובה דכתב לה לכשתנשאי לאחר תטלי מה שכתוב ליכי, אבל תוספת לא לפי שאין מדרש כתובה בתוספת. ע"ש. ומבואר מזה להדיא דבאמת החזקה שאין אשה מעיזה פניה כו' מועלת רק להנשא ולא להוצאת ממון, אלא דעיקר כתובה גובה מצד מדרש כתובה. וע"ז סמך המ"מ שהביא מזה ראיה דאין דיני

האסורים כדיני הממונות. דהר"מ אויל לשיטתיה דס"ל דאינה גובה תוספת והיינו משום דהחזקה אינה מועלת להוצאת ממון אף דלאיסורים מהניא. והטעם הוא משום דחזקה אינו בירור גמור, אלא חזקה דסתמא דמילתא הכי הוא ומהני לאיסורים, אבל לממונות בעינן בירור גמור וליכא, דומיא דרוב דלא מהני בממון. וזה דלא כהאבה"א שהבין בכונת המ"מ שכ"כ מסברא דיליה דלא מהני החזקה להוצאת ממון. (וחזקה דא"א פורע בתוך זמנו דמהני אפי' להוציא ממון צ"ל דהתם הוי בירור גמור, ועוד יש לבאר באנפי אחריני ואכמ"ל.)

עוד היה אפשר לבאר בדברי הר"מ בדרך אחרת ודלא כמשמעות המ"מ. (ומהגרי"ז בספרו בהל' גירושין משמע דהבין כן בכונת הר"מ.) והוא עפ"י המבואר בראשונים דהא דבממון חוששים למזויף הוא רק מהלכה דטוענים ללוקח וליוורט ולבע"ד שלא בפניו, ומשום דמצד עיקר הדין אין חוששים למזויף, ולפי"ז בדבר שבערוה שכתב הר"ן דאין האשה ממנו של בעל וברשות עצמה היא לינשא, וכמו שביאר בזה הגרי"ז דהבעל אינו בע"ד על עצם הדבר בהל' טוען ונטען, (אף דבשאר ענינים אפשר דחשוב בע"ד.) משום דאין כאן הוצאת ממון שנאמר דהוי בע"ד לטעון ע"ז, דכל הנדון הוא רק בדבר שבערוה, אם היא א"א או לא, וע"ז אינו בע"ד לטענה מצד עצם הדבר, ומה שיכול לפסול בטענתו ובערעורו את השטר, זהו הלכה מיוחדת שיש לו דין טענה מצד בעל השטר, דזה הוי דין מסוים בהלכות שטרות דבעל השטר יכול לפסול את חזקת השטר, דהיינו דכיון דהוא עשה את השטר יש לו דין נאמנות דכשמערער על השטר יכול לפסול את חזקתו. ובהאי דינא ליכא להלכתא דטוענים שלא בפניו, דרק בטענה

של מי שהוא בע"ד על עצם הממון בזה אמרינן דשלא בפניו א"א להוציא ממנו כיון דאם היה לפנינו שמא היה טוען, וכן בלוקח שאינו בא מכח עצמו אלא מכח המוכר אמרינן דא"א להוציא ממנו כיון דשמא אם היה המוכר לפנינו היה טוען, משא"כ הכא דליכא הוצאת ממון — דמה שמתירים האשה לא חשיב דמוציאים אותה הימנו דאינה ממנו של בעל, אלא דהוי הלכה בבירור הדבר, בזה כל שאינו טוען לא חיישינן אנן מידי, וכן הבין הגרי"ז בכונת הר"ן בזה. וממילא י"ל דזה גם באור דברי הר"מ, דאחר שביאר דאין חוששים למזויף כתב לבאר דאף דבממון חזינן דחוששים, התם הוא מהלכה אחרת דטוענים וכנ"ל ובוה אין דיני האסורים כדיני הממונות, דבדיני האסורים ליכא טענינן, אלא רק מצד מה דצריך לחשוש מעצמינו, וע"ז כתב הר"מ דאין חוששים למזויף. אבל פשטות דברי הר"מ לא משמע כן, וגם מהמ"מ חזינן דלא הבין כן וכמש"נ.

(ה) **והנה** הראב"ד בפ"ב מגירושין ה"ב נחלק על הר"מ בזה, דהר"מ כתב שם וז"ל: הוציאה גט מתח"י ואמרה גירשני בעלי בזה ה"ז נאמנת ותנשא בו אע"פ שאינו מקוים כמו שבארנו, עכ"ל. וכתב ע"ז הראב"ד בהשגה וז"ל: אומר אני שיתקים בחותמיו אע"פ שלא יצא עליו ערער, ע"כ. ואזיל בזה הראב"ד לשיטתיה בפ"ו מעבדים ה"ז שנחלק שם על מש"כ הר"מ בהא דשזו גיטי נשים לשחרורי עבדים לענין שצריך לומר בפ"ג ובפ"ג, דכשם שהאשה עצמה מביאה גיטה ואינה צריכה לקיימו הואיל והגט יוצא מתחת ידה כך העבד ששטר י"חורור יוצא מתח"י אינו צריך לקיימו, ע"כ. וגם שם השיג הראב"ד ע"ז, וז"ל: א"א זה הדרך הולך על דרך לא טוב לפי דעתינו כי

הוא מפרש מה שאומר בגמ' אשה מכי מטי גיטא לידה איגרשה לה שאינה צריכה לקיימו ואי"ז הדין נכון בעינינו וכו', והשכל מורה שאף אם לא יערער אין להתיר א"א ואיסור עבד בלא קיום הגט אלא ודאי צריך לפרש בו דרך אחרת, עכ"ל. וכתב שם הלח"מ וכ"כ הריב"ש בס"י שפ"ה דהראב"ד מפרש שקרשית הגמ' דכיון דמכי מטי גיטא לידה איגרשה לה ממילא אינה נאמנת לומר בפ"נ ובפ"ג כיון דאינה שלית, וחכמים האמינו לומר בפ"נ ובפ"ג רק לשלית. וה"ה בשלית קבלה כיון שאחר מעשה הגירושין כבר גמר שליתותו תו אינו נאמן, ולזה כוון הראב"ד דצריך לפרש דרך אחרת, וכמו שהביא הריטב"א שם שיש שפי' הכי בקר' הגמ'.

ולכאורה דברי הראב"ד תמוהים שכתב בסו"ד

דהשכל מורה שאין להתיר א"א ואיסור עבד בלא קיום הגט, ותמוה דהא הר"מ הוכיח מהא דהמביא גט בא"י אי"צ שיאמר בפ"נ ובפ"ג, ויכולה לינשא בלא קיום, הרי דלא חיישינן למזויף, ואיך כתב הראב"ד דהשכל מורה שאין להתיר בלא קיום והיינו משום דחיישינן למזויף, וזה קשה בין אאשה ובין אעבד. והנראה בביאור דברי הראב"ד, דיש לעיין במה דס"ל להראב"ד דבאשה עצמה המביאה גיטה צריך קיום, אם זה רק בחו"ל או דזה בין בחו"ל ובין בא"י. דהראב"ד לא הזכיר חילוק בזה. אמנם הריב"ש בס"י שפ"ה כתב לחלק בזה דרך בחו"ל צריך קיום, ע"ש. ולפי"ז לק"מ ממתני' דהמביא גט בא"י אי"צ לומר בפ"נ ובפ"ג, דהא הראב"ד כ"כ רק בחו"ל. אלא דלכאורה יש לעי' בזה. דבשלמא אי נימא דהא דבאשה עצמה המביאה גיטה ג"כ הצריכו קיום, אי"ז משום דבאמת הושישים למזויף, אלא דכמו שתקנו חכמים מטבע באופן נתינת הגט שיהיה באופן

שלא יהא עליו שום חשש, וכמש"נ, כמו"כ תקנו שיהיה אסור לה לינשא כל שיש עדיין מקום לחשש לערעור הבעל, אף דזה אינו מכלל מטבע שטבעו חכמים בגיטין מ"מ היתה תקנה מיוחדת לאוסרה לינשא בלא קיום, בזה שייך לחלק בין א"י לחו"ל וכמש"כ הריב"ש, דדוקא במביאה מחו"ל יש חשש לערעור הבעל. אבל הראב"ד הרי כתב דהשכל מורה שאין להתיר וכו' דמלשון זה משמע שאי"ז תקנה מיוחדת, אלא דמעיקר הדין אין להתיר, ובדעת הריב"ש צ"ל, שהבין בכונת הראב"ד דסברא היא שאין להתיר כיון דאיכא למיחש שיבא אח"כ הבעל ויערער, אבל אין הלשון משמע כן. וגם בפ"ב מגירושין בהשגתו לא הזכיר כלל שום חלוק בין א"י לחו"ל. ואולי נימא דמשום דבוה"ז א"י כחו"ל כיון דאין עדים מצויים לקיימו, לכך לא הזכיר חילוק בזה. עכ"פ לפי מאי דלא הזכיר הראב"ד חילוק בזה שוב צ"ע מ"ש מהמביא גט בא"י דאי"צ קיום ולא חיישינן לזיוף. ואולי ס"ל להראב"ד דבאשה עצמה יש יותר מקום לחשש שזייפה לעצמה, אבל בשלית מהיכ"ת לומר שזייף, שאין אדם חוטא ולא לו. ולפי"ז באשה עצמה לא יהיה חלוק בין א"י לחו"ל, דגם בא"י יהיה צריך קיום.

[ולפי"ז בשלית קבלה יורה הראב"ד דאי"צ קיום, והב"ש סי' קמ"ב סי"ד ס"ק כ"ו כתב דהחילוק הוא במביא גט בא"י דנאמן משום דכיון דאתא בתורת שליחות שאני, ולפי"ז באשה המביאה גיטה שלא בתורת שליחות אין חילוק בין א"י לחו"ל וצריכה קיום גם בא"י. ושוב מצאתי בגו"ב אבה"ע מה"ת סי' קל"ו שר"ל דבשלית קבלה יורה הראב"ד, ועי"ש בטעמו מש"כ בזה. ואולם מל' הב"ש משמע דדוקא בשלית הולכה שאני, שהרי

כן. דהא הר"ן ס"ל דטעמא דלא חיישינן למזויף הוא מעיקר הדין ומשום דאין האשה ממונו של בעל, וכמו שהארכנו לבאר בזה, ומה שהצריכו לומר בפ"ג ובפ"ג הוא רק מתקנת חכמים לסלק חשש ערעור הבעל, וא"כ גם אם לא אמר כלל בפ"ג הפסול הוא רק משום שיטתה ממטבע שטבעו חכמים, ואמאי הוצרך הר"ן לפרש בטעמא דחכמים דאין הולד ממזר משום דאמר אחר הנתינתו, וצריך לדחוק בזה דהר"ן ס"ל דה"פ דאנן לא חיישינן לזיוף, מ"מ אחר שציקנו חכמים לומר בפ"ג אף דהתקנה היתה מהבית ערעור הבעל, מ"מ גדר התקנה היה שגחשוש למזויף. (ומלשון רש"י במשנה משמע ג"כ דמעיקר הדין לא חיישינן לזיוף, שהרי כתב בד"ה יתקיים בחיתכיו, שאם אין עליו עוררים מסתמא כשר וכו', ע"ש. ולא הזכיר שהוא כ"שם עיגנא. אלא ד"ה לדחוק בזה דאם נבאר בדברי התוס' שדנו בזה מצד דין טענינו דסברי דגם בגט שייך דין טענינו, י"ל דצריך לב' הטעמים, דבאמת מעיקר הדין לא חיישי' לזיוף, וכדפרש"י, אלא שהתוס' הוסיפו דהא דלא טענינו הוא מטעמא דמשום עיגנא אקילו בה רבנן.)

ז) והנה במש"כ הר"מ דאין דיני האיסורים כדיני הממונות, מקשים דא"כ אמאי בעבד עצמו המביא גיטו אי"צ קיום, והרי בעבד איכא גם ממונות, ובממון הרי כתב הר"מ דחיישינן למזויף, וכבר עמד ע"ז באבן האזל. ובפשוטית אפשר לומר דכיון דהדבר גוגע גם לאיסורים לא רצו חכמים לחלק שלגבי האיסורים יהיה כוונתם אל ולגבי הממון ישאר של האדון. אבל אפשר לומר ייתר בזה, דמוכרת הוא מעיקר הדין, ואזיל בזה הר"מ לשיטתה, דבארנו בכמה דוכתי דאף דבעלמא פלגינן נאמנות, והיינו דהיכא דצריך על דבר שגוגע לב' ענינים, ולענין

מהב"ש משמע בהא דכתב דשליחות שאני דחיינו דכמן לענין נאמנות דבפ"ג ובפ"ג דוקא כשבא בתורת שליחות נאמן, ולפי"ז ה"נ שליח קבלה הא הוי כמו האשה עצמה, וצריך קיום. ודו"ק.

ולכאורה היה א"ל דהראב"ד לשיטתו בהשגות על הרי"ף דבאמת השליח היה צריך להיות נאמן לומר שהוא שליח וממילא ל"ש חשש מזויף, וכמו באתיוהו בי תרי, אלא הטעם דחיישי' שהבעל יטען אני בעצמי וייפתי החתימות מפני הנחץ. עיי"ש ולפי"ז א"ש דחשש זה הוא רק מדיני ערעור הבעל ולהכי בא"י אי"צ קיום משום דהא נאמן שהוא שליח. אבל באמת זה אינו, דאי משום דנאמן שהוא שליח הרי צריך דוקא בסני ג' או ב' וכמו דאיתא להדיא ברמב"ן בשם הראב"ד וכמו בפ"ג ובפ"ג דצריך דוקא בפני ביד, ואלו בא"י הא אי"צ כלל ביד. ובמקו"א כתב רבינו זצ"ל בסוגריים, וז"ל: ואולי דוקא במקום שאין מצויין לקיימו אינה חוששת כ"כ לזיוף, אבל במקום שמצויין לקיימו אב הוא מזויף הרי יכירו שהוא מזויף ואי"ז כתיבת העדים (מרשימות רבינו זצ"ל).

ו) ולפי כל האמור קשה קצת בדברי הר"ן, דמהר"ן משמע ג"כ שפירש קושית הגמ' בדף ה' ע"ב דר"מ וכי כ"שם דלא אמר בפ"ג הולד ממזר, דהקושיא היא רק משום דקאמר השתא, שהרי פ"ה בטעמא דחכמים דס"ל דאין הולד ממזר משיב דמעיד לאחר הנתינתו, ע"ש. והרי ביארנו בשיטת רש"י, דפירש כן משום דס"ל כהתוס' דהא דלא חיישינן למזויף הוא משום עיגנא, וממילא אחר שתקנו לומר בפ"ג ובפ"ג דבין כך הצריכו קיום טוב חששו באמת למזויף. אבל בשיטת הר"ן לא שייך לבאר

הא' יש לו נאמנות ולענין הב' אינו נאמן, פלגינן הנאמנות ואף שיש סתירה בין הענינים לא איכפת לן בזה ואמר בזה הגרש"ש דמכל מקום היכא דדין א' הוא בתולדה מהדין השני, בזה לא שייך להאמינו לענין אחד ולא לשני, דבזה נצטרך לומר שלענין הדין השני גם הדין הראשון אינו נכון, וזה לא אמרינן. ומעתה יש לחקור אם האי כלל בדבר הבא בתולדה לא פלגינן התולדה מדין האב הוא רק בהלכות נאמנות או גם בחזקה או רוב, כגון היכא דהחזקה או הרוב מועילים לאיסור ולא לממון, והממון בא בתולדה מהאיסור, דיש מקום לומר דדוקא בדיני נאמנות, בזה אמרינן דהוי בירור גמור, ואם נאמן על דין זה, הוי נאמנות גמורה לזה וממילא נובע בתולדה הדין השני, ואע"ג דעל הדין השני אין לו נאמנות. אבל חזקה הרי אי"ז בירור גמור אלא דאיכא חזקה דמסתמא הכי הוי, אבל מ"מ הרי יש גם צד שאינו כן, אלא דלגבי איסורים סגי לן במה דמסתמא הכי הוא, אבל לגבי ממון דלא סגי בהך בירור, וחיישינן להצד שאינו כן הרי חיישינן שגם הדין הראשון אינו נכון, ומה מועיל מה שבא בתולדה מהדין הראשון.

ונראה לומר דבזה פליגי הר"מ והראב"ד דהנה כבר הזכרנו את דברי הר"מ שכתב בפט"ז מאישות הכ"ו דאשה שאמרה לבעלה גירשתני גובה עיקר כתובה ולא תוספת, והראב"ד השיג ע"ז, וז"ל: דברים הללו במות טלואות הם, אם אינה מעיזה פניה וכאילו גט יוצא מתח"י היא מה בין עיקר לתוספת וכו', ע"כ. ולכאורה צ"ע מה שהקשה מה בין עיקר לתוספת, הא המ"מ ביאר בזה שפיר דבאמת החזקה אינו מועילה להוציא ממון, ורק עיקר כתובתה גובה מצד מדרש כתובה ועל התוספת

אין מדרש כתובה. אלא דהראב"ד כתב בלשונו דאם הוא כאילו גט יוצא מתח"י מה בין עיקר לתוספת, והיינו דהבין בדעת הר"מ דהחזקה אין אשה מעיזה הוי בירור גמור כאילו גט יוצא מתח"י ולכך הק' מה בין עיקר לתוספת. אולם הרי ביארנו בדברי המ"מ דבאמת החזקה אינה כאילו גט יוצא מתח"י, ולכך לא מהניא לממון רק מדין מדרש כתובה, וכמש"נ, וא"כ צ"ע השגת הראב"ד בזה.

והנראה בזה דהר"מ והראב"ד נחלקו בחקירה הנזכרת, דהנה בדינא דמדרש כתובה בע"א מעידה שמת בעלה דנחלקו בית שמאי ובית הלל (יבמות קט"ז ע"ב) אם גובה כתובתה אמרו בית שמאי לבית הלל והלא מספר כתובה נלמוד שהוא כותב לה כשתנשאי לאחר תיטלי מה שכתוב ליכי, וחזרו ב"ה להורות כדברי ב"ש, ונראה דהביאור הוא דדין הכתובה הוא בתולדה מההיתר נשואין דאין המיתה גורם החיוב אלא היתר הנשואין, וכיון דלגבי ההיתר נשואין יש נאמנות שמותרת הרי איכא בירור גמור שהיא מותרת, וא"כ אמאי לא תגבה כתובתה, דאיך נאמר לענין הכתובה שהיא אסורה. ומעתה י"ל דס"ל להראב"ד דכ"ז שייך רק התם בע"א המעיד שמת בעלה דהתם לענין ההיתר נשואין איכא נאמנות שמותרת, וכיון שחיוב הכתובה בא בתולדה מההיתר נשואין ע"י מדרש כתובה, ממילא גובה כתובתה, אבל הכא באומרת גרשתני ה"ז רק חזקה, וחזקה הרי אינו בירור גמור, אלא דלאיסורים ודבר שבערוה סגי במה דאיכא חזקה דסתמא דמילתא הכי הוא, וא"כ מה יועיל מה דהממון בא בתולדה מההיתר נשואין, דלגבי הממון אמרינן דגם ההיתר נשואין אינו נכון. ושפיר הקשה הראב"ד דהכא הרי ליכא למימר דטעמא משום

את דין הממון מהאיסור. (והגם דאיכא דוכתי דבשא"א לחלק לא פוסקים כלל, מ"מ הכא אמרינן דמחזיקים את הכל בכשרות וברוב ודאי הדין כן.) אלא דאם היינו אומרים דבחזקה ליכא להאי כללא ושפיר פלגינן גם בדבר הבא בתולדה וכשי' הראב"ד, א"כ הכא נמי הוי פלגינן, והוה אמרינן דלענין הממון נאמר שגם לגבי האיסורים הוא באמת עדיין עבד. אבל לפי מה שבארנו בשי' הר"מ דס"ל דגם היכא דהפסק באיסורים הוא ע"י חזקה נמי לא פלגינן את דין הממון שבא בתולדה מהאיסור, וכההיא דמדרש כתובה, ה"ה דהכא לא פלגינן את קנין הממון מקנין האיסור.

בנאמנות השליח על שליחותו

ח) שם — צריך שיאמר בפ"נ ובפ"נ, הנה בע"כ איירי הכא שאין עדים שהבעל עשאו שליח, דהא בגוונא דאיכא עדים כתבו התוס' (בע"ב ד"ה דאתיוה) דתו אין מקום לחשש מזויף, וא"כ קשה מנא ידעינן כלל שהוא שליח. וצ"ל דע"ז הגט מוכיח דכיון שגט יוצא מתח"י מסתמא הבעל מסרו לו, והא דהבעל אינו נאמן לטעון שלפקדון מסר לו, צ"ל דהוא מדינא דשליש נאמן כמבואר בסוגיא דלקמן ס"ד, ועיי"ש בתוס' (בד"ה בעל) דהא דמהני אמירת בפ"נ ובפ"נ ולא חיישינן דאכתי יערער הבעל שלפקדון מסר לו היינו מטעמא דשליש נאמן, ואפי' ר"ה דאמר התם בעל נאמן היינו דוקא בששלשתו בעיר אחת, ע"ש.

והנה הראב"ד בהשגות על הרי"ף כתב להקשות, וז"ל: עתה ק"ל כיון שיאמר השליח הבעל נתנו לי חתום מה ערעור יכול הבעל לערער והלא אין יכול לומר האשה זיישה

מדרש כתובה, ובע"כ מה שכתב הר"מ דגובה כתובה היינו משום דהוא בירור גמור, וכאילו הגט יוצא מתח"י, וא"כ מה בין עיקר לתוספת.

ובשי' הר"מ בזה י"ל בתרי אנפי, או דס"ל דהגדר במדרש כתובה הוא כמו שמשמע באב"מ סי' ק' סק"א, דהחיוב כתובה תלוי במה שבפועל מתירים אותה לינשא אף דבאמת יכול להיות שהוא חי, וא"כ לא איכפת לן במה שאין בירור גמור שמת, אך דבר זה צ"ע דיש ראיות שאינו כן, או די"ל דגם הר"מ ס"ל דהגדר במדרש כתובה הוא משום דלא פלגינן במילתא דבא בתולדה, וס"ל דהאי כללא שייך בכל פסק בי"ד ולא רק בנאמנות, דאם לגבי האיסורים איכא פסק דסומכים על החזקה או הרוב ממילא שוב אין מחלקים התולדה מדין האב.

ומהשתא שוב לא קשה מה שהקשינו אמאי בשטר שחרור אין חוששים למזויף משום דיני הממונות דהעבד, משום דנראה דבעבד הגם דבאמת איכא ב' קנינים קנין ממון וקנין אסור, מ"מ אם יהיה היכי תמצוי שירד הקנין איסור, ממילא ירד גם הקנין ממון ומשום דרק בעבד שייך שיהיה קניני ממון, אבל אם יפקע הקנין איסור א"כ הרי הוא ישראל, ובישראל ל"ש שיהיה קניני עבדות, וא"כ תמיד בשחרור חוץ ממה שהשחרור מהני בין לקנין האיסור ובין לקנין הממון, הרי גם נפקע קנין הממון משום דנפקע הקנין איסור, והשתא א"ש הכא, דכיון דעל האיסורים של העבד יש לנו חזקה וכמש"כ הר"מ שם שמעמידים אותו הגט על חזקתו ואין חוששים שהוא מזויף, וא"כ מחזיקים אותו לישראל, והנדון על הממון הוא בתולדה מהאיסור לפיכך ל"ש לחלק

אותו, כי זה הוא ערעור של כל השטרות שיאמר מזויף הוא וזה אינו יכול לומר ולמה ליה למימר בפ"נ ובפ"ג, ע"כ. ונראה בביאור קושיתו, דהא מן התורה כיון דלא חיישינן לזיוף הרי מה שהגט יוצא מתח"י מוכיח עליו שהוא שליח, ואין לנו שום ספק בזה. ורק מדרבנן דחוששים למזויף שוב אין לנו ראיה שהוא שליח, וא"כ החשש שאינו שליח הוא רק מדרבנן, וממילא הקשה, אמאי הוצרכו לתקן אמירה מיוחדת שבפ"ג ובפ"נ, הלא כשמביא את הגט הרי הוא אומר שהוא שליח הבעל, ואם נאמינו שהוא שליח הבעל סגי בזה, דכיון דידעינן שהבעל שלחו שוב אין חוששים למזויף, וכמ"כ התוס' באתיוה בי תרי, ואמאי לא האמינוהו חכמים ע"ז שאומר שהוא שליח כמו שהאמינוהו לומר בפ"ג ובפ"נ. (ועי' בקרבן גתנאל אות ה' מה שכתב לתרץ ע"ז).

ט) **ובריטב"א** (ע"ב, ד"ה ורבא.) הביא את קושית הראב"ד וכתב ע"ז, וז"ל: ויש מתרצים דהא ל"ק דודאי להאמין אותו כשנים בגט שאינו מקויים הא לא אפשר, ואין כח חכמים להאמין, דמדאורייתא לא מהימן כיון דיש הכחשה בין בעל לשליח, וכיון שכן האמינוהו כבי תרי לענין קיום שהוא (מדבריהם) ואחר שהוא מקויים נאמן שליח בכל דבריו מטעמא דהא הימנוה כדאמר לקמן גבי שליח אומר לגירושין ובעל אומר לפקדון ששליח נאמן משום דהא הימניה, וההוא ודאי בגט מקויים הוא דאי לא לא יהא שליח נאמן, עכ"ל. ולכאורה דבריו תמוהים, דהא בארנו דקושית הראב"ד היא משום דמן התורה אין חוששים שאינו שליח, וכמו דהאמינוהו חכמים שבפ"ג ובפ"נ, יאמינוהו שעשאו שליח. ואפשר לומר בביאור דברי הריטב"א (הגם שלשונו

קשה לפי"ז), דאין כונתו דבאמת מה"ת איכא חשש שמא אינו שליח, אלא כונתו דאע"ג דמה שחוששים שמא אינו שליח הוא רק מדרבנן, מ"מ הרי עצם הספק אם הוא שליח הרי הוא מה"ת, דמדאורייתא יש עלינו לברר אם הוא שליח, אלא דמה"ת נפשט לנו הספק ע"י מה דהגט יוצא מתח"י וגטו מוכיח עליו. משא"כ חששא דמזויף כל עיקר הספק בזה הוא רק מדרבנן, להכי י"ל דדוקא על הקיום דעצם הספק הוא דרבנן בזה הקילו חכמים להאמינו, אבל על החשש שמא אינו שליח דעצם הספק בזה הוא מה"ת, בזה לא רצו חכמים להקל להאמין ע"א, אף דהכא החשש הוא רק דרבנן, ואם יטען שלפקדון נתן לו נאמן מדינא דשליש נאמן.

י) **והראב"ד** (בהשגות שם) כתב לתרץ ע"ז, וז"ל: גם לדעת רבא נאמר שמא יבא הבעל ויערער ויאמר מפני נחץ השליח לא מצאתי עדים מזומנים וכתבתי אותם בכתב ידי בשם העדים, והייתי סבור שהוא כשר ואח"כ נודע לי שהוא פסול לפיכך צ"ל בפ"ג ובפ"נ — וע"ז הקשה הראב"ד — והשתא דאמרינן דערעור הבעל משום הכי הוא, כי אתו שנים והביאו לה גיטה מה טעם אי"צ לומר בפ"ג ובפ"נ מי לא יכול לומר אני חתמתי אותו ומה בין אחד לשנים. ואיכא למימר כיון דיהביה לתרי, תרי הן כעדי מסירה וכיון דאיכא עדי מסירה אפי' לא חתימי עליה סהדי כשר, ואי אמרת הרי הוא כמזויף מתוכו ופסול, — דהא הע"ח הם מזויפים — ה"מ בודאי אבל הכא ספק הוא ולא חיישינן ליה, א"נ כיון דמסריה לתרי לא חיישינן דלמא אתי בעל ומערער, עכ"ד. ויש לתמוה בדבריו, דלפי מש"כ באתיוה בי תרי ליכא למיחש להאי חששא דשמא הבעל

בהא, עדיף לתקן לומר בפ"ג ולהוציא גם מחשש מזויף מתוכו, אבל בתרי הא אי"צ לתקנה, וכיון דהוי רק מספיקא דמזויף מתוכו לא חיישינן ליה, ודוחק לומר כן בכונת הראב"ד ואין זה משמעות דבריו, וצ"ע. (מרשימות רבינו זצ"ל.)

עוד קשה בדברי הראב"ד, שכתב דליכא למיפסל את הגט רק משום מזויף מתוכו, וה"מ בודאי אבל הכא ספק הוא ולא חיישינן, וכונתו דכיון דהוא רק פסול דרבנן לא החמירו בספק, וקשה דהא להדיא אמרינן לקמן ד' ע"א אליבא דרבה דטעמא דצריך שיאמר בפ"ג ובפ"ג דהוא משום שאין בקיאים לשמה, דקאי אפי' לר"א דע"מ כרתי, ומשום דכי לא בעי ר"א חתימה היכא דליכא עדים כלל אבל היכא דאיכא עדים בעי, דאמר רבי אבא מודה ר"א במזויף מתוכו שהוא פסול, ע"ש. והרי הא דחיישינן שמא לא נכתב לשמה הוא רק חששא מדרבנן דהא רוב בקיאיין הם, מבואר מזה דגם בספק איכא להפסול דמזויף מתוכו, ואיך כתב הראב"ד דה"מ בודאי, אבל בספק לא חיישינן להכי, אם לא שנאמר דפליגי בזה רבה ורבא, והראב"ד כ"כ אליבא דרבא, ורק לרבה למאי דס"ד דאית ליה משום לשמה אמרינן הכי בגמ' אבל לא משמע לעשות בזה פלוגתא. וצ"ע.

[אולם] בזה י"ל לפי"מ דמשמע מן המחבר דיש חילוק בין מזויף מתוכו דחתימה שלא לשמה ובין מזויף מתוכו דחתימת עדים פסולים, דבסימן ק"ל סעיף י"ז כתב המחבר דגט שחתמו בו עדים פסולים אם נתנו בע"מ הרי זה פסול, ואלו בסימן קל"א סעיף ו' לענין אם נחתם שלא לשמה ונתנו בע"מ הביא בזה שתי דעות די"א שהוא פסול וי"א שאינו

זיף החתימות משום דהני בי תרי הוו ע"מ, והגט כשר בע"מ, הדרה קושית הראב"ד לדוכתה, דהנה לקמן דף ה' ע"ב איתמר בפני כמה נותנו לה ריו"ח ור"ח חד אמר בפני שנים וח"א בפני ג', וא"כ לפי מה שהקשה הראב"ד דיאמינוהו לומר שהוא שליח כמו שהאמינוהו על בפ"ג, הרי היה צריך לומר שהוא שליח בפני ב' או ג', וכ"כ הרמב"ן כשהביא קושית הראב"ד, ונמצא דלעולם איכא עדי מסירה ובוזה סגי להכשיר הגט, אלא דאיכא למיפסליה מצד מזויף מתוכו, ע"ז הא כתב הראב"ד דה"מ בודאי אבל הכא ספק הוא ולא חיישינן (ואין נראה לומר דדוקא כששלח ע"י שנים אמרינן דכיון דעשאו שליח ממילא הו"ע"מ, משא"כ כששלח ע"י א' ויש לחשוש שנתן לו גט מזויף אין לו הכח לעשות ע"מ, דלא עשאו שליח לגרש בע"מ, דלכאורה נראה דכיון דעשאו שליח על הגרושין, ממילא עשאו שליח לגרש גם בע"מ, דהא בעלמא ג"כ צריך לכתחלה ע"מ.), וצ"ע.

[ואין] לומר דהא דצריך ליתנו בפני שנים הוא משום אמירה דבפ"ג, אבל בלא"ה הא שיטת הראב"ד כשיטת הרב אלפס והר"מ דסגי בעדי חתימה אפי' אליבא דר"א דע"מ כרתי, ולהכי אי לא הוי צריך לומר בפ"ג היה יכול למסור בינו לבי"ע. זה אינו דהא גם אי לא הוי צריך לומר בפ"ג, מ"מ הא דקאמר שליח אני הא צ"ל בפני שנים או בפני שלשה וכמו אמירה דבפ"ג, וא"כ מה לי אתיוהו בי תרי או חד אי הוי נאמן לומר שליח אני. ודוחק לומר בכונתו דכיון דמ"מ יש כאן משום חשש מזויף מתוכו, ממילא העדיפו חכמים לתקן לומר בפ"ג, דכיון דגם לומר שליח אני ג"כ צריך להא דמשום עיגונא אקילו בה רבנן ותיקנו להאמינו

גט, וכבר עמד בזה הב"ש, ע"ש. וצ"ל דלענין חתימת עדים פסולים השמיט דעת הגאון המובהק ברי"ף (לקמן פז) ורמב"ם דגט בטל הוא. משום דמה"ת יהא מן התורה בטל ורק משום גזירה דלא ליסמוך עלייהו פסול מדרבנן, אבל לענין חתימה שלא לשמה ס"ל דהע"ח הוי גמי בכלל כתיבה והוי גמי מתורף הגט וכמש"כ הרשב"א, או לשי' ר"א דמ"מ גם הע"ח משוי שטרא ולהכי הוי פסולים דאורייתא, ע"ש. ולהכי הביא בזה שי' הגאון דפסול מדאורייתא, ואף דק' לפי"ז דהא רבי אבא רק חד דין מזויף מתוכו קאמר, מ"מ בהכרח צ"ל כן בדעת המחבר [וע"ע להלן סוף ס"ק נ"ג בהרחבה בזה] ולפי"ז י"ל גם בדעת הראב"ד כן, ולהכי בשלא לשמה גם מספיקא חיישינן ליה, אבל בחשש דמזויף מתוכו דשמא הוא בעצמו חתם כיון דלא הוי רק פסולא דרבנן לא חיישינן ליה. (מרשימות רבינו זצ"ל.)

(יא) **והנה** הרא"ש כשהביא פי' ריב"א דבאתיה בי תרי ואמרי שהבעל שלחם תו לא חיישינן שמא זייפו הבעל — הוסיף בזה. וז"ל: אבל בחד אי לא אמר בפ"ג ובפ"ג מצי למימר בעל לא שלחתיו ומזויף הוא, אבל כי אמר בפ"ג ובפ"ג לא מצי למימר בעל לא שלחתיו אע"פ שאין עדים שעשאו שליח, דכי היכי דהימננהו רבנן לומר בפ"ג ובפ"ג הימננהו גמי לומר שהבעל עשאו שליח כיון שהגט יוצא מתח"י ולא מצי בעל מכחיש ליה, ע"כ. וצ"ב כונתו, דאמאי הוצרך לומר דכי היכי דהימננהו לומר בפ"ג ובפ"ג הימננהו גמי לומר שעשאו שליח, דבלא"ה גמי כיון שנאמן לומר בפ"ג הרי שוב לא חיישינן למזויף, וממילא גטו מוכיח עליו שעשאו שליח, ואם יטען הבעל שלפקדון מסרו ע"ז שלישי נאמן. ובקרבן נתנאל

אות ר' כתב לבאר דאה"נ כוונת הרא"ש מדינא דשליש נאמן, ולפי"ז נצטרך לומר בכוונת הרא"ש, דאין כוונתו לומר דכי היכי דהימננהו לומר בפ"ג ובפ"ג מצד התקנה כללו בהך תקנה גמי שיהיה נאמן לומר שעשאו שליח, אלא דכי היכי דהימננהו לומר בפ"ג והוי קיום, ממילא נאמן שהוא שליח, אבל לא משמע כן מלשון הרא"ש.

ועוד קשה המשך אריכות הדברים ברא"ש בזה, שכתב בהמשך דבריו וז"ל: וכן נראה לי מסברא דאי לא מהימן לומר שהוא שליח הבעל נמצא צריך השליח לקיים כתב שליחותו, וא"כ למה הוצרכו משום עיגונא להאמין לשליח על קיום הגט כי היכי שיקיים השליח כתב שליחות יקיים חתימת הגט, אלא ודאי משום שאין עדים מצויין לקיימו האמינו חכמים על הכל, ע"כ. הרי מבואר להדיא בדברי הרא"ש שהאמינוהו חכמים על הכל, ומייתי ראיות לזה, ואמאי לא פי' דכיון דהאמינוהו לומר בפ"ג ממילא ידעינן שהוא שליח דגטו מוכיח עליו, ושפיר נאמן שלגרושין מסר לו מדינא דשליש נאמן.

וביותר יש לתמוה בזה דהטור בסי' קמ"א כתב וז"ל: הלכך נראה שהוא ע"א והשני שחתום עמו על השליחות צריך שיתקיים חתימתו קודם שיתן השליח הגט לאשה בד"א בא"י אבל בחו"ל אי"צ כדלקמן, ע"כ. וכתב שם הב"ח דהטור כ"כ ע"פ דברי הרא"ש בריש גיטין דבחו"ל דהאמינו לומר בפ"ג ובפ"ג נאמן גמי לומר שהבעל עשאו שליח ואי"צ לקיים כתב השליחות, וממילא נשמע דבא"י דלא האמינוהו לומר בפ"ג ובפ"ג אינו נאמן לומר גם שהבעל עשאו שליח, אלא צריך לקיים כתב

השליחות, ע"ש. אמנם בריש סי' קמ"ב הביא הטור דהרמ"ה כתב דאף בא"י שאי"צ לומר בפ"ג ובפ"ג נאמן על השליח לומר שהבעל עשאו שליח, ע"ש. ולכאורה סברת הרמ"ה מבוארת, דכיון דלא חיישינן לזיוף ממילא ידעינן שהוא שליח ונאמן מדינא דשליש נאמן, אבל בשי' הרא"ש הבין הטור דפליג ע"ז דאין נאמנותו מדין שלישי, אלא היה כאן נאמנות מיוחדת וכי היכי דהימנוהו לומר בפ"ג הימנוהו נמי לומר שעשאו שליח, ולכך בא"י אף דאם אומר בפ"ג ובפ"ג נאמן נגד ערעור הבעל, מ"מ כיון דלא חייבוהו לומר שוב לא היה בזה הך תקנה דכי היכי וכו'. (ולולא דברי הטור היה מקום לומר דהיכא דאמר כיון דנאמן גם בא"י תו שייך הך דכי היכי, אבל הטור הבין דכיון דלא חייבוהו לומר תו ל"ש האי סברא גם כשאמר.) ולכאורה צ"ע בזה, דממנ"פ אם לא אמרינן דנאמן מדינא דשליש לומר שמסר לו לגרושין ולא לפקדון, איך היה תקנה מיוחדת להאמינו ע"ז, והא בלאו נאמנות דשליש איכא למיחש מדאורייתא לפקדון, וכיון שכן איך שייך לתקן שיאמינוהו ע"ז, מאחר וכל התקנה היה רק משום דהחשש הוא דרבנן. ואולי נימא דהחשש לפקדון הוא ג"כ רק דרבנן, גם בלא נאמנות דשליש, ושפיר שייך להאמינו ע"ז מתקנת חכמים, אבל מ"מ צ"ע קושיא קמייתא אמאי צריך לזה, דהא שפיר נאמן בלא תקנה מיוחדת מדינא דשליש נאמן, וצ"ע. ועי' בתו"ג סי' קמ"א סעי' י"א שכתב דהרא"ש הוצרך לטעמא דכי היכי, משום חשש דנפילה וכתב שם דחשש נפילה הוא רק מדרבנן ולהכי שפיר הימנוהו נמי על חשש זה ע"ש. ולפי"ז מה"ס הוא דכתב הטור דבא"י צריך כתב שליחות משום דבלא"ה חיישינן לנפילה.

(יב) ובמש"כ הרא"ש להוכיח מהא דאם צריך כתב שליחות, א"כ כי היכי שיקיים השליח כתב השליחות יקיים כתב הגט, הך הקרבן נתנאל באות ט' דאמאי הוצרך לזה, דהו"ל לאקשוויי טפי שאם יש קיום על כתב השליחות תו הוי כאתיוהו בי תרי ואי"צ בפ"ג. ותרי ע"ז הק"ג ע"פ מש"כ הריב"ש דאתיוהו בי תרי צריך שיעידו שהבעל מסר להם גט זה, דבלא"ה איכא למיחש שנתן להם גט אחר ואבד וגט זה מזויף הוא, ומה"ט לא סגי בכתב שליחות, דמזה לא ידעינן אם מסר להם גט זה, ולכך הוצרך הרא"ש להקשות רק מכח דכי היכי שיקיימו כתב השליחות יקיימו הגט ע"ש. ובדברי הריב"ש שהביא הק"ג יש לעי', שאחר שכתב דכשארין מעידים על גט זה איכא למיחש שגט אחר מסר להם, כתב וז"ל: ואע"פ שאין חוששים לזה מ"מ אין גט זה מקויים לא בקיום הגט ולא בתקנת חכמים. (ומה שנדפס אלא בקיום הגט ט"ס הוא, אלא צ"ל לא בקיום הגט ולא בתקנת חכמים כלשון הגמרא בזה *). וצריך להבין דבריו, דממנ"פ שאם אין חוששים לזה אמאי לא הוי קיום, ומשמע דכוונתו דאי"ז חשש גמור, אבל מ"מ קיום לא הוי לא מתקנת חכמים ולא מדיני קיום ואינו מובן דאם אין חשש ל"ל קיום.

(יג) תוד"ה המביא, ור"י שמע בשם רה"ג ובשם ר"ס משום דכתיב ספר כריתות כשעור י"ב שיטין המפסיקין כו' והפסק שבין וידבר למשנה תורה לא חשיב וכו'. ובחדושי אנשי שם שעל המרדכי אות א' הביא בשם הר"ר אברהם מענצל שכתב, שלעולם

* א"ה, כן הוא באמת בב"י סוף סי' קמ"ב כשהעתיק לשון הריב"ש.

מונים גם ההפסק שבין וידבר למשנה תורה, והא דלא חשבי' ט"ז שורות, היינו משום שהרי כל פרשה פתוחה ג"כ צריכה הפסק שורה אחת, וא"כ ספר שלם לא גרע מפרשה פתוחה שטעונה הפסק שורה, וממילא שורה זו שהיה צריך להפסיק גם בלא הדין הפסק שבין ספר לספר לא מנינן, דכונת הרמו של ספר כריתות הוא על השורות המיוחדות שצריך רק בגלל דין הפסק וכריתות, אבל שורה א' שמלבד הכריתות שבין ספר לספר היה צריך מדין פרשה פתוחה אינו נכלל בהרמו דספר כריתות, עכ"ד. ויש שהקשו דבאמת אמאי אין מונים ההפסק שצריך בין הפרשיות בפרשה פתוחה, ואמאי מנינן דוקא שורות ההפסק שבין ספר לספר. ושמעתי לבאר בזה, דחילוק יש בין ההפסק שבפרשה פתוחה ובין דין ההפסק של ד' שורות שבין ספר לספר דדין ההפסק שורה בפרשה פתוחה ושאר דיני פרשה פתוחה וסתומה הם דינים בצורת הפרשה, ולא הוי כלל מדין הפסק בין פרשה לפרשה, וכן מתבאר מדברי הר"מ פ"ח מס"ת, שכ' פרשה פתוחה יש לה ב' צורות וכו', פרשה סתומה יש לה ג' צורות וכו'. יעו"ש. הרי דהוי הכל מדיני צורת הפרשה, משא"כ ההפסק שבין ספר לספר הוא מדין הפסק, והוי זה בכלל הרמו דספר כריתות.

(יד) תוד"ה אף, משמע דברקם דרים בה ישראל והא דתנן בפ' דם הגדה כו'. ומקשים על דברי התוס', דמה ראיא איכא מהתם שאין שם ישראל דלעולם י"ל שיש שם ישראל אלא שהם מיעוט, ולכך שפיר צריך לכתוב הכא הדין במביא גט מרקם, אבל כתמים הנמצאים י"ס טהורים דאולינן בתר רוב עכו"ם שיש שם, ואפי' לר"מ דחייש למיעוטא היינו דוקא ברובא דליתא קמן (וכמ"ש"כ תוס' בבכורות

י"ט ע"ב ד"ה ברובא.), וגם ל"ש הכא דינא דספק טומאה, דבמקום רוב לא הוי ספק טומאה, כדמתבאר מדינא דט' צפרדעים ושרץ א' בכתובות ט"ו ע"א, ע"ש, וצ"ע.

(טו) בתוד"ה ואשקלוו, ועכו אע"ג דכבשוהו עו"ב כדאמר בסוף כתובות רבי אבא הוה מנשק כיפי עכו, ובפרק מי שאחזו פריך כו' הא כי הוה מיפטרי רבנן מהדדי בעכו הוה מיפטרי וכו', הר"מ בפ"ד מסנהדרין ה"ו כתב בהא דאין סמיכה אלא בא"י, דכל א"י שהחזיקו בה עולי מצרים ראויה לסמיכה, וכתב ע"ז הרדב"ז דהיינו אע"פ שלא החזיקו בה עולי בבל, ואע"ג דאינה כא"י לענין תרומה ולקצת דברים, לענין מינוי סמוכים הכל הוא א"י וכן לענין הדר בא"י ולענין הנקבר בה ולשאר קדושת א"י דינם שוה, ע"ש. ומבואר בזה דמה דאמרינן דקדושה ראשונה לא קדשה לע"ל ג"מ בזה רק לענין מצוות התלויות בארץ דהקידוש לענין מצוות התלויות בארץ בטל, אבל לענין שאר מילי לא בטל קדושת הארץ, דמעלת א"י וקדושת הארץ לענין כל מה שהזכירו חז"ל במעלתה איכא בכל א"י שכבשו עו"מ אף שלא כבשו עו"ב, (והיה אפשר לומר, דזה גם בלי כבוש עו"מ, אלא ממה שהיא הארץ המובטחת לאברהם). ולפי"ז אין ראיא מהא דר"א הוי מנשק כיפי דעכו, שכבשוהו עו"ב דגם בלא"ה שפיר הוה מנשק, וכן אין ראיא מהא דבעכו הוה מיפטרי מהדדי, דאף אי לא כבשוהו עו"ב מ"מ ליכא בזה האסור לצאת מא"י לחו"ל, אבל מדברי התוס' חזינן דלא ס"ל הכי.

(טז) בתוד"ה ואם, אבל בממון טענינן מזויף לנפרע שלא בפניו ומיתומים ומלקוחות דאל"כ לא שבקת חיי לכל בריה,

טענינן מזויף, דהרי לטענינן יש דין טענה, וכמש"כ הרא"ש ריש פ"ב דכתובות (סוף סי' א') דחשיב טענת ברי, וא"כ ה"נ אפשר דטענינן מזויף, או דכיון דהוי מילתא דלא שכיחא לא טענינן. אבל אין נראה דהתוס' נסתפקו הכא בהא גופא, אם צריך דוקא דין טענה לחשש מזויף, או דגם בלא טענה אנן חיישינן להכי, דא"כ לא היה להם להזכיר דין טענינן, דמזה מבואר דודאי דצריך טענה, ורק מדין טענינן מייתינן עלה.

ובבית הלוי ח"ג סי' מ"ב אות ג' כתב לבאר בהא דמודה בשטר שכתבו אי"צ

לקיימו אם הוא מדין מגו או מדין הפה שאסר, דתלוי אם לטענת מזויף צריך דוקא שיטען הלוח ממילא הוי רק מגו דהיה יכול לטעון מזויף, ואי"ז הפה שאסר כיון דכשאינו טוען מזויף אי"צ לסמוך על הודאתו בזה, אבל אי נימא דאנן חיישינן למזויף גם בלא טענת הלוח, א"כ כשמודה בשטר שכתבו סמכינן על הודאתו, וממילא נאמן מדין הפה שאסר הוא הפה שהתיר דעל מה שאסר נאמן להתיר. וע"ש שהביא ע"ז לשון הגמ' בב"מ ז' ע"א דאמרינן התם האי שטרא חספא בעלמא הוא מאן משוי ליה שטרא איהו הא טעין פרוע, דמזה משמע דהוא מדין הפה שאסר. וכתב הבית"ל שם דלדעת הפוסקים דלא טענינן מזויף, טענת מזויף הוי ככל שאר טענות וא"כ הא דנאמן פרוע הוא רק במגו דמזויף, ע"ש. אמנם מהתוס' הכא חזינן דגם אם נימא דטענינן מזויף מ"מ בלא טענתו לא חיישינן למזויף.

ובדברי הרמב"ן בזה צ"ע. דבחי' הרמב"ן הביא ג"כ נדון זה אם טענינן ליתמי מזויף, ולכאורה היה משמע מזה דהרמב"ן

שיוכל כל אדם לכתוב שטר וכו'. וצ"ל בבאור דבריהם דאף דאמרינן בעלמא דעדים החתומים על השטר נעשו כמי שנחקרה עדותן בבי"ד וכתב רש"י לקמן ג' ע"א דמה"ט לא חיישינן לזיופא, מ"מ היינו דוקא כשאנו דנים על זה שהוציא השטר אמרינן דמסתמא לא חציף לזיופא, אבל מ"מ ודאי דמצוי חצופים בעולם שזייפו שטרות וזיפן אחד יכול לזייף הרבה שטרות על הרבה בנ"א, ושייך לומר דאי לאו דטענינן מזויף לא שבקת חיי לכל בריה, וכ"כ באבן האזל פ"ו מעבדים פ"ו עי"ש. ועדיין יש לעיין עוד בכונתם במש"כ דאל"כ לא שבקת חיי לכל בריה, אם כונתם להביא מזה ראייה דטענינן מזויף, או דכונתם לתת טעם דמה"ט הוצרכו חכמים לתקן דטענינן קוויף. ונראה פשוט דאי"ז ראייה דטענינן מזויף דהא חזינן דמה"ט אין חוששים למזויף ולא חשו להא דלא שבקת חיי, וא"כ אין מהאי סברא דלא שבקת חיי ראייה להאי דינא גם מדרבנן, אלא דכונתם דזה סברא שיתקנו חכמים לטעון ליתומים ולקיהות ושלא בפניו טענת מזויף.

בדין חששא דמזויף בשטר שאינו מקוים
אי בעי דוקא טענת הבע"ד

יו) מדברי התוס' שדנו אם טענינן מזויף או דכיון דהוי טענה דלא שכיחא לא טענינן, מבואר דזה ודאי דלחשש מזויף בעינן דין טענה, אבל בלא"ה לא חיישינן למזויף, וכ"כ התוס' בכתובות י"ט ע"א ד"ה מודה, דכיון דמה"ט עדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בבי"ד ולא חיישינן לזיוף, ורק מדרבנן הצריכוהו קיום היינו דוקא כי טעין מזויף, ע"ש. אלא דדנו התוס' הכא אם

שצריך קיום כשאנו מודה שכתבו. אבל באמת שאי"צ לדחוק בזה, דאין להקשות כ"כ סתירה בדברי הרמב"ן דשפיר י"ל דהכא אזיל כהאי שיטה והתם אזיל אליבא דשיטה אחרת דאי"צ לטענתו בחשש מזויף.

(ט) **אמנם** אחי צ"ע במה שבארנו בשיטת התוס' דזה ודאי דצריך טענה לחשש מזויף, דהנה התוס' בב"מ י"ג ע"ב ד"ה הא, ג"כ דנו בהאי מילתא כדברי התוס' דהכא, וכתבו ג"כ כמש"כ התוס' הכא בסו"ד, דהיכא דנפל השטר דאיתרע בנפילתו חוששים למזויף אפי' אחרי שנתקיים השטר היכא דהלוח בפנינו וטוען מזויף, דחיישינן שמא טרח לזייף השטר בטוב עד שסבורים העדים שהיא חתימתו. והקשו שם התוס' ע"ז מהא דאמרי' בב"מ ז' ע"ב נפל לידי דיין הרי הוא בחזקתו ולא חיישינן לפרעון, ומשמע אע"ג דהלוח בפנינו וטוען פרעתי, ואמאי לא יהיה נאמן לומר פרעתי במגו דמזויף, ואפי' אחר שיתקיים בחותמיו. ותי' התוס' דאי"ז מגו דטוב לו לומר פרעתי שלא יכחישנו שום אדם מלומר מזויף, כי ירא פן יקיימנו, ע"ש. וכתב שם השטמ"ק בד"ה עוד כתבו בתוס' ומיהו, דאע"ג דשמואל לעיל אמר במודה בשטר שכתבו דנאמן לומר פרעתי במגו דמזויף ולא אמרי' דירא לומר מזויף דשאני התם כיון שאין השטר מקויים האי שטרא חספא בעלמא הוא ומאן מקיים לשטרא לוח הא קאמר פרעתי ונאמן מדין הפה שאסר הוא הפה שהתיר, אפי' אם היה ירא לטעון מזויף, אבל הכא שהשטר מקויים רק שאם היה טוען מזויף היה נאמן אבל כל שאינו טוען אנן לא חיישינן, וא"כ צריך בזה לדין מגו להאמינו שפרוע, וכשירא לטעון מזויף אי"ז מגו, עכ"ד. וחזינן דהשטמ"ק

ג"כ ס"ל דצריך דוקא טענה לחשש למזויף, וא"כ הא דמודה בשטר שכתבו צריך לקיימו הוא מדין מגו ולא מדין הפה שאסר. וצ"ע ע"ז ממש"כ הרמב"ן בחדושו ל"ב ב' ע' ע"א ד"ה או, אהא דבעי הגמ' התם במפקיד אצל חברו בשטר אם נאמן לומר החזירתי במגו דנאנסו, או שאינו נאמן בהאי מגו נגד הטענה דשטרך בידי מאי בעי וצריך להחזירו בעדים, והקשו הראשונים מ"ש דפרוע מגו דמזויף נאמן ולא אמרינן דשטרך בידי מאי בעי. ותי' הרמב"ן, וז"ל: דשאני התם דכל אימת דלא מקויים לאו שטר הוא כלל והפה שאסר הוא הפה שהתיר, אבל הכא שטר הוא על כרחו ודלמא לא מהני מגו לבטוליה דא"ל שטרך בידי מאי בעי, ע"כ. ומוזה שכתב דהוי הפה שאסר משמע דגם בלאו טענתו חיישינן למזויף, וכשמודה שכתבו סמכינן על הודאתו ולכך הוי הפה שאסר וסותר למש"כ הכא דלא הוי הפה שאסר.

ואפשר לומר בזה, דמש"כ הרמב"ן שם דהוי הפה שאסר אי"ז משום דס"ל דאי"צ טענה כלל, אלא דס"ל להרמב"ן דכל היכא שהיה בכחו לבטל את כח השטר בטענתו ולא ביטלו ה"ז חשוב הפה שאסר דכיון דהיה לו הכח לבטל השטר ה"ז כמו שעשה את השטר בזה שלא בטלו, דכל כח השטר עתה הוא בזה שלא בטלו, וממילא יכול הוא לטעון נגד השטר דפרוע הוא מדין הפה שאסר, משא"כ התם בהחזירתי מגו דנאנסו, דבטענת נאנסו אין בכחו לבטל את השטר דאינה טענה בעיקר השטר, בזה בעי הגמ' ד"ל דלטעון החזירתי דזה נגד השטר לא יהיה נאמן, ולא דמי לפרוע מגו דמזויף, דהוי המגו בעיקר השטר, דחשיב הפה שאסר. ומש"כ הרמב"ן דכל אימת דלאו מקויים לאו שטר הוא כלל צריך לדחוק דהכונה היכא

מזויף מדינא דטוענין לבע"ד שלא בפניו. וצ"ב בכונתם דמשמע דסברי התוס' דהבעל חשוב בע"ד בעיקר השאילה של הגרושין כמו בממון, אך לכאורה הא מסתבר כמ"כ הר"ן דהאשה אינה ממון של בעל וא"כ אינו בע"ד מדיני טוען ונטען, אלא כמ"כ הגרי"ז בהל' גרושין דהא דהבעל נאמן לערער הוא מדין מחודש שבעל השטר נאמן לפסול את חוקת השטר, ואולי נימא דסברי התוס' דגם על טענה שמדין נאמנות דבעל השטר איכא דין דטוענים, ורק משום עיגונא אקילו בה רבנן דאין טוענים.

(כ) **ובעיקר** האי מילתא שחדש הגרי"ז שאף דבאמת אינו בע"ד על עצם הגרושין כדי שיהיה נאמן לטעון שלא נתגרשה הימנו, מ"מ יש לו זכות טענה מחמת שהוא בעל השטר, הוכיח כן הגרי"ז מגמ' ב"מ ע"ג ע"ב דאמרינן התם מידה בשטר שכתבו אי"צ לקיימו וגובה מנכסים משועבדים. וקשה דאין גובה מנכסים משועבדים והא הודאת הבע"ד אינו מועיל לגבי אחרים. ומזה מוכח דאיכא הלכה מסוימת בהל' שטרות שבעל השטר הוא נאמן בין לפוסלו ובין לקיימו, ואי"צ בזה לנאמנות דהודאת בע"ד, ולכך שפיר גובה בו מנכסים משועבדים, עכ"ד. (וצריך לבאר בזה דלכאורה איך נאמן לקיימו מדין בעל השטר, והא אם זה מזויף אינו בעל השטר, וצ"ל דזהו הדין שאם יוצא שטר על שמו נאמן לומר עליו שהוא שטר שלו וזהו דין נאמנות דבעל השטר.) ובאמת דדברי הגרי"ז בביאור דברי הגמ' בב"ב הם לא כמ"כ הראשונים שם. דהרמב"ז והריטב"א הקשו שם קושיא זו דאין גובים מנכסים משועבדים והא הוי הודאת בע"ד במקום שחב לאחרים וחיישינן לקנוניא, ותי' הרמב"ן דבאמת אין גובים מהנכסים שמכר לפני ההודאה

מבאר אליבא דהתוס' דבעלמא הא דמודה בשטר שכתבו צריך לקיימו. ה"ז מדין הפה שאסר, ולכאורה מזה שדנו התוס' שם אם טוענים מזויף ליתומים חזינן דס"ל דצריך טענה בחשש מזויף, וכמ"ש"נ. ואיך כתב השטמ"ק בשיטתם דהוי הפה שאסר. ובאמת דיקשה לפי"ז מש"כ התוס' דאי"ז מגו דירא לטעון מזויף, דמ"ש מפרוע מגו דמזויף.

ולפי מה שבארנו בדברי הרמב"ן, דכל היכא דיכול בטענתו לבטל את כח השטר, נאמן לטעון נגד השטר מדין הפה שאסר, דחשיב שהוא עשה את השטר, וכמ"ש"נ, היה אפשר לבאר גם את דברי השטמ"ק, דהכא בשטר מקויים שאיתרע בנפילה אף דנאמן לומר מזויף הוא מ"מ אינו מבטל בזה את השטר, מאחר והשטר מקויים אין שייך לבטלו, אלא דהוי דין טענה גרידא שיש לו טענה על השטר וא"א לגבות עם השטר מחמת טענתו, וממילא הוי רק מגו, ושייך הסברא דירא לטעון מזויף ואי"ז מגו, משא"כ בעלמא דמודה בשטר שכתבו, התם אפי' אם צריך לטעון מזויף מ"מ כשטוען מזויף הרי הוא מבטל את השטר בטענתו, וממילא נאמן דפרוע הוא מדין הפה שאסר, אבל בלשון השטמ"ק שכתב דכיון דאין השטר מקויים האי שטרא חספא בעלמא הוא, קצת קשה לפרש כן, ואולי כונתו דאחר שיטען הוי חספא בעלמא, משא"כ בשטר מקויים שאיתרע בנפילה אפי' כשטוען אינו מבטל את כח השטר, ורק שא"א לגבות מחמת טענתו.

ולפי הנתבאר דכל הנדון הכא הוא בדין טוענין ליתומים וללקוחות. א"כ צ"ל דמה שהוצרכו התוס' לומר דהא דבגט לא טענינן מזויף הוא מטעם דמשום עיגונא אקילו ביה רבנן, היינו משום דבלא"ה גם בגט הוי טענינן

והא דאמרינן גובה בו מנכסים משועבדים קאי על מה שימכור אחרי ההודאה, דכיון דבשעת ההודאה היה הוא הבעלים על הנכסים והיה נאמן מדין הודאת בע"ד שהנכסים משועבדים ונשתעבדו עי"ז שעבוד גמור, ממילא כשמוכר את הנכסים גובים מהלקוחות, עי"ש. וא"כ מבואר בראשונים דבאמת אין מועיל הודאתו לגבי הלקוחות, ואיך כתב הגרי"ז בפשיטות דמבואר בגמ' דמהני, ולא מצאתי שיטה כזו לא מן הראשונים.

אמנם הנה הש"ך בחו"מ סי' ק"ו סק"ו, הביא מהמבי"ט שכתב דהיכא דהבע"ד קמן והוא מודה שאינו מזויף, פשיטא דלקוחות לא מצי טענו כלל, ולא טענינן להו, וע"ש שהש"ך נחלק עליו. ולכאורה היה נראה דטעמו של המבי"ט הוא כמש"כ הגרי"ז דבעל השטר נאמן על השטר בין לפוסלו ובין לקיימו ולכך מהני הודאתו גם לגבי הלקוחות. אכן נראה דגם מהמבי"ט אין הכרח לומר כיסוד הגרי"ז, דיש לבאר בשי' המבי"ט באופן אחר, והוא לפי מה שבארנו דזה ודאי דלחששא דמזויף בעינן טענה דוקא, רק מדין טענינן טוענים גם ליתומים וללקוחות, ממילא י"ל דס"ל להמבי"ט דגדר הדין דטענינן הוא דכיון דלוקח בא מכח המוכר יש לו את כח המוכר ולכך טוענים לו כל מה שהמוכר היה יכול לטעון, (וכ"כ בקו"ש ח"ב סי' ג' אות ז' השני). וא"כ היכא דהמוכר בפנינו ואינו טוען, ממילא בטל כח הטענינן ושפיר גובים מהלקוחות. ולא שייך להקשות דניחוש לקנוניא, דהא אי"צ לסמוך אהודאתו, אלא דכיון שמדה בטל הטענינן ומה איכפת לן דאיכא למיחש לקנוניא. והא דבב"מ י"ג ע"ב במצא שט"ח לא יחזיר אפי' בשחייב מודה משום דחיישינן לפרעון ולקנוניא, נראה דשאני

התם דאיכא ריעותא דנפילה, וכשאיתרע בנפילה חיישינן לפרעון גם בלי טענתו ואי"צ בזה לדין טענינן, ולהכי כשמודה בעינן למיסמך אהודאתו, ושפיר אמרינן דכיון דחיישינן לקנוניא לא מהני הודאתו לגבי הלקוחות, אבל המבי"ט לא איירי בנפל והתם כל החששות הוו רק ע"י טענה וצריך לדין טענינן וכשהלוה מודה בטל הטענינן, ובלא טענינן הוי לגבי הלוקח כאיני יודע אם פרעתיך. אבל היכא דאיתרע בנפילה גסתפק הגרע"א בת"ש ח"א סי' קצ"ו, די"ל דאפי' כשטוען איני יודע אם פרעתיך נמי אינו גובה, יעו"ש. והכא עדיף טפי דהא אנן חיישינן שמא פרוע הוא לכך אמרינן התם דלא יחזיר אפי' כשחייב מודה.

ובשיטת הנד דפליגי על המבי"ט נראה פשוט דס"ל דאע"פ דדינא דטענינן הוא ע"י שהלוקח בא מכח המוכר, היינו מכח שהיה למוכר קודם המכירה, וכיון שאז היה נאמן לטעון פרוע או מזויף אותו טענה טענינן ללוקח, אבל מה שיהיה אחר המכירה לא איכפת לן. לכן הודאתו שלאחר המכירה אינה מבטלת הטענינן, דלאחר המכירה אינו כלום, ואדרבה קשה להבין סברת המבי"ט בזה. וצריך לדחוק בשיטתו דס"ל דהגדר בטענינן הוא דטענינן ללוקח מה שהיום היה המוכר נאמן לטעון ולא מה שיכול לטעון קודם המכירה ולכן היכא דמודה בפנינו ליכא דין טענינן, ויש סיוע להאי סברא מדברי הראשונים ב"ב דף ל' ע"א ואכ"מ.

כדון הודאת בע"ד במקום שחב לאחרים

(כא) **ובההיא** סוגיא דב"מ י"ג ע"א שהזכרנו מקשים העולם אמאי צריך לטעמא דחיישינן לקנוניא תיפו"ל דהוי הודאת בע"ד

במקום שחב לאחרים דאינו נאמן, ועי' בקצוה"ח סי' צ"ט סק"ב, דנקט בפשיטות דהא דהודאת בע"ד במקום שחב לאחרים אינו נאמן היינו אפי' היכא דלא שייך קנוניא, והביא שם מהתומים שלא כ"כ ותמה עליו בזה, יעו"ש, ולפי"ז צ"ע אמאי צריך שם לטעמא דחיישינן לקנוניא. אמנם הנה בהא דאמרי' בכתובות י"ט ע"א דמלוה האומר שטר אמנה הוא זה אינו נאמן היכא דחב לאחרים וכדר"נ כו', כתב הר"מ בפ"ב ממלוה ולוה ה"ו וז"ל: ראובן שהיה חייב לשמעון מאה ולוי חייב לראובן מאה מוציאין מלוי ונותנין לשמעון, לפיכך אם אין לראובן נכסים והיה לו שט"ח על לוי ואמר לוי שטר אמנה הוא פרוע הוא והודה לו ראובן אין משגיחין על הודאתו, שמא קנוניא הם עושים לאבד זכותו של שמעון, יעו"ש. ולכאורה חזינו מזה דהר"מ ס"ל דהיסוד דחב לאחרים אינו נאמן הוא מטעם דחיישינן לקנוניא. ופלא שהקצוה"ח לא הזכיר מזה כלום ונקט בפשיטות דהא דחב לאחרים אינו נאמן אי"ז משום חשש קנוניא. אולם מסברא נראה כהקצוה"ח דגם בלא חשש קנוניא לא תועיל הודאתו לגבי אחרים, וצ"ב שי' הר"מ בזה. ובבית יעקב בכתובות י"ט ע"א בתוד"ה וכגון, כתב ג"כ לבאר בדברי השיטמ"ק בב"מ דהא דהודאת בע"ד במקום שחב לאחרים אינו נאמן היינו דוקא היכא דאיכא למיחש לקנוניא, אבל היכא דליכא חשש קנוניא נאמן לחוב לאחרים אפי' נגד עדים, ע"ש. ולכאורה זו היא גם שי' הר"מ.

אמנם נראה דאי"צ לומר בשיטת הר"מ כהבית יעקב דכל מה שבמקום שחב לאחרים אינו נאמן הוא רק משום חשש קנוניא, דלעולם הא דאינו נאמן הוא משום דל"ש נאמנות דהודאת

בע"ד כשחב לאחרים, ומה שהוצרך הר"מ לטעמא דחיישינן לקנוניא, הוא משום דהוקשה להר"מ, דאח"כ אין כאן הנאמנות דהודאת בע"ד דילפינן מקרא דכי הוא זה, אבל מ"מ שיהיה נאמן מצד דאיכא אנן סהדי דכשהבע"ד עצמו מודה ודאי דכן הוא האמת, וע"ז כתב הר"מ דכיון דאיכא למיחש לקנוניא אין כאן אנן סהדי. ומ"מ בהאי טעמא דחיישינן לקנוניא לחודיה נמי לא סגי, משום דאם היה שייך הנאמנות דהודאת בע"ד גם במקום שחב לאחרים לא היה איכפת לן מה דאיכא למיחש לקנוניא, כיון דעכ"פ הבע"ד מודה והוא נאמן, וע"כ בעינן לטעם דכשחב לאחרים אין דין נאמנות דהודאת בע"ד, אלא דהוקשה להר"מ דליהני מה דאנן סהדי ע"י הודאתו, ע"ז כתב דחיישינן לקנוניא. ולפי"ז היכא דהוא נגד עדים גם בלא חשש קנוניא אינו נאמן, דכיון דנאמנות דהודאת בע"ד אין כאן, ורק משום מה דאנן סהדי קאתינן עלה זה לא מהני נגד עדים. אבל לפי מש"כ הבית יעקב דהיכא דליכא חשש קנוניא נאמן מדין הודאת בע"ד גם כשחב לאחרים, א"כ נאמן גם נגד עדים, דהודאת בע"ד נגד עדים מהני, אבל מהר"מ אין ראייה לזה. ועכ"פ לפי הנתבאר מהר"מ לק"מ מה שמקשים אמאי הוצרך הגמ' התם לטעמא דאיכא למיחש לפרעון ולקנוניא, דלהמתבאר הרי בכל דוכתי דחב לאחרים צריך לטעמא דחיישינן לקנוניא. ועי' מש"כ רבינו בס' זכרון שמואל סי' ל"ח, ל"ט.

כב) ונראה דגם להקצוה"ח הנ"ל שכתב דגם היכא דליכא למיחש לקנוניא לא מהני הודאת בע"ד במקום שחב לאחרים, יש ליישב הא דצריך התם לטעמא דחיישינן לקנוניא. דהנה התוס' כתבו הכא בסו"ד, דהיכא דאיתרע בנפילה לא מהני קיום ואפי' לאחר הקיום נאמן

לטען דמוזיף הוא, ומ"מ אי ליכא לתה קמן והמלח מצא עידי קיום מחזירים לו ואי הדר אתי לזה וטעין מוזיף הוא נראה דתו לא מהימן, כיון דהוחזק בהיתר, עכ"ד. ובאור דבריהם שמעתי בשם הגרי"ז זצ"ל ע"פ שי' הרמב"ם בסוף הל' גו"א שכתב דכל השטרות הנמצאין שדינן שלא יחזיר אם החזיר הרי אלו כשרים וגובין בהם ואין מוציאין אותן מתחת יד בעליהן והרי הם בחזקתן ואין חוששים להם, והראב"ד נחלק עליו שם, ע"ש. וביאר בזה הגרי"ז דס"ל להר"מ דכל מה דבנפילה איתרע וחיישינן למוזיף ושאר חששות הוא רק מהל' השבת אבידה, דמהל' השבת אבידה הוא דאין להשיב אבידה כשעיי"ז גורמים לגבות שלא כדיון, אבל בהל' טוען ונטען של שטרות גם אחר דאיתרע בנפילה לא חיישינן מידי, דהריעותא דנפילה אינו עושה חששות בהל' טוען ונטען. וממילא כל מה דחיישינן בנפל ואיתרע היינו רק כשהנדון אם להחזיר או לא, אבל לאחר שהחזירו דהשתא הרי הנדון בהל' טוען ונטען של שטרות בזה לא חיישינן מידי אף דנפל ואיתרע, וס"ל להר"מ דכן הוא גם היכא שהחזירו לו שלא כדיון. אמנם אף אם נחלוק בזה על הר"מ ונימא דהיכא שהחזירו שלא כדיון לא מהני, היינו טעמא דה"ז כמי שלא החזירו כלל ואין השטר ברשותו, אבל היכא דהוחזק בהיתר, דהיינו דהיה הדין שצריך להחזיר לו את השטר, השתא כבר לא שייך החששות שמצד הל' השבת אבידה דהא השיב כבר בהיתר, ומצד הל' טוען ונטען הרי לא חיישינן למוזיף אחר קיום אפי' כשנפל ואיתרע, ולכך כתבו התוס' דהיכא דהוחזק בהיתר תו לא מהימן, עכ"ד הגרי"ז, ועוד יבואר בזה להלן.

ולפי"ז יש ליישב סוגיא דב"מ הג"ל, דכיון דבארנו דכל אלו החששות דחיישינן

התם אחר דאיתרע בנפילה, כהא דחיישינן שמא כתב ללוות ולא לזה או חשש פרעון כ"ז חיישינן רק בהל' השבת אבידה, ולהכי אי לאו חשש קנוניא ה' נאמן בהודאתו אע"פ שחב לאחרים ומשום דבהל' השבת אבידה אי"צ נאמנות כהלכות עדות, דהא כתב הר"ן בחולין צ"ו ע"א דע"א נאמן בהשבת אבידה, ע"ש. וטעמא דמילתא משום שהנידון בהשבת אבידה אינו נדון של ממון, שאין המוצא בע"ד על המציאה, אלא שצריך לברר כמו שאמרו דרשהו אם רמאי, אבל זה הוא רק דין בקיום מצות השבת, וסגי לזה בבירור בעלמא וגם ע"א נאמן, וא"כ הכא דכל החששות הוו רק בהל' השבת אבידה, אי לאו חשש קנוניא הא איכא ע"י הודאתו ברור שכן הוא, דכיון שמודה מסתבר שכן הוא האמת והיה מהני אף דאינו נאמן מדין הודאת בע"ד. ומש"כ הקצוה"ח דהיכא דחב לאחרני אינו נאמן אף בלא חשש קנוניא, הוא רק בממון שצריך עדות, דבזה לא סגי מה דמסתבר לומר שכן הוא האמת — דבעינן עדות דוקא, או אנן סהדי וס"ל דכשמודה ליכא אנן סהדי גמור שכן הוא האמת רק שמסתבר לומר כן ולכן אינו מועיל בממון, ודלא כמש"כ בדעת הר"מ דהוי אנן סהדי, אבל בהלכות השבת אבידה דבעי רק בירור האמת מודה הקצוה"ח דסגי בהכי ולכך הוצרכו התם בגמ' לטעמא דחיישינן לקנוניא, [ועי' בחי' רבי שמואל גיטין ס"ה ה' שהאריך בזה].

(כג) **בא"ד**, ומיהו מזה אין להוכיח כו' כיון דהוא עצמו הוי מהימן לומר פרוע מיגו דאי בעי אמר מוזיף. והנה אי נימא דיסוד נאמנות דמגו הוי מדין ראייה שאומר אמת דמה לו לשקר וכלשון הגמ' בזה בכמה דוכתי (ב"ב ל"א ע"א ל"ב ע"ב) צ"ע דברי התוס', אמאי שייך טענינן ע"ז, דדינא דטענינן שייך רק היכא